

ШИФР: «Пізнавальна активність»

Конкурс студентських наукових робіт зі спеціальності
«Професійна освіта»

КОНКУРСНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТА

на тему: «АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ
ONLINE НАВЧАННЯ»

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ	6
1.1. Аналіз стану дослідження проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів	6
1.2. Засоби активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПТО на засадах компетентнісного підходу в умовах викликів сьогодення	13
РОЗДІЛ 2. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ONLINE НАВЧАННЯ	18
2.1. Застосування методу кейсів з метою активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання	18
2.2. Дослідно-експериментальна перевірка ефективності використання кейс-методу в процесі вивчення фахових дисциплін в ЗПТО в умовах online навчання	23
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

Актуальність дослідження. Стрімкі радикальні зміни політичного, економічного та соціального життя суспільства, здебільшого пряме повномасштабне вторгнення країни агресора в Україну привели до зміни вимог, що пред'являються до освіти. Сучасному фахівцю будь-якої галузі необхідно мати не тільки добре розвинені пізнавальні процеси (увага, пам'ять, мислення), а й уміння використовувати знання, набуті в закладах освіти, у різноманітних життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим підвищується відповідальність закладу освіти за формування такої якості особистості випускника, як пізнавальна активність. Сьогодні одне з основних завдань закладу освіти – створення оптимальних для навчання умов, що дозволяють розвинути пізнавальну активність, як властивість особистості, що реалізується у навчальній діяльності. Це забезпечить не лише якісне засвоєння випускником системи знань, а й його інтелектуальний, громадянський та соціальний розвиток.

Проблема формування пізнавальної активності, через свою практичну значущість, постійно звертала на себе увагу великих учених таких як: Д. Богоявленський, В. Бондаревський, В. Гриньова, О. Киричук, І. Малафійк, І. Мороз, В. Онищук, О. Пехота, Г. Пономарьова, В. Шарко та ін.

Дослідження різних підходів до проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів показало, що на сучасному етапі не всі її аспекти достатньо вивчені, відсутні комплексні дослідження активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти в умовах online навчання. Педагоги-практики відчують суперечність між формами навчання, що застосовувались раніше, та тими, що використовуються під час дистанційної форми навчання та потребу у розширенні інструментарію для успішної її організації. Саме це зумовило вибір теми дослідження: *«Активізація пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання»*.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективні шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання.

Для досягнення мети були поставлені такі *завдання*:

- проаналізувати стан проблеми активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців з галузі харчових технологій та виявити її значущість в умовах викликів сьогодення;

- визначити шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів на засадах компетентнісного підходу та обґрунтувати їх реалізацію в умовах online навчання;

- розробити та експериментально перевірити методичні рекомендації по застосуванню активних методів навчання, а саме кейсів в умовах online навчання при вивченні фахових дисциплін в ЗПТО.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутнього кваліфікованого робітника у закладах професійно-технічної освіти.

Предмет дослідження: шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання в процесі вивчення фахових дисциплін.

Для досягнення поставлених завдань були використані такі *методи дослідження*: 1) *теоретичні* – аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення стану дослідження проблеми; порівняльний аналіз рівнів сформованості пізнавальної активності учнів з метою визначення ефективності форм і методів активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання; 2) *емпіричні* – бесіди, опитування, анкетування учнів, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний) з метою перевірки ефективності визначених форм і методів активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання; 3) *статистичні* – статистична кількісна і якісна обробка результатів дослідження, на основі якої було перевірено педагогічну ефективність розроблених методичних рекомендацій.

Наукова новизна дослідження: теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено вплив активних методів навчання, а саме кейсів на формування пізнавальної активності учнів в умовах online навчання в процесі вивчення фахових дисциплін, уточнено трактування сутності поняття «пізнавальна активність» учнів, її показники, критерії та рівні сформованості.

Практична значимість результатів дослідження полягає у розробці, експериментальному обґрунтуванні та впровадженні в практику методичних рекомендацій щодо застосування активних методів навчання, а саме кейсів під час вивчення фахових дисциплін з метою активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПТО в умовах online навчання. Розроблені рекомендації по створенню кейсів та визначені засоби діагностики рівнів сформованості пізнавальної активності учнів можуть бути використані педагогами для покращення освітнього процесу в ЗПТО.

Дослідно-експериментальна база дослідження: ДПТНЗ «Сновське вище професійне училище лісового господарства».

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом їх оприлюднення на III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект» (м. Полтава, 10-11 листопада 2021 р.); VI Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій» (м. Глухів, 4 листопада 2022 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти «Дизайн-освіта у професійній підготовці майбутніх фахівців» (м. Полтава, 26 жовтня 2023 року).

Публікації. Результати роботи висвітлено в трьох публікаціях.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 45 сторінок із них основний зміст – 30 сторінок. Робота містить 2 таблиці, 7 додатків. Список використаних джерел складає 33 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

1.1. Аналіз стану дослідження проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів

В умовах нових історичних викликів сучасна професійна освіта повинна забезпечувати підготовку людей високої освіченості й культури, кваліфікованих фахівців, які будуть здатні до творчої праці, мобільні в освоєнні та впровадженні новітніх інформаційних технологій [14]. Отже, на сьогоднішній день, випускник закладу професійно-технічної освіти повинен не тільки мати певні знання і відтворювати їх на репродуктивному рівні, а й повинен їх вміти творчо застосовувати в різних нестандартних ситуаціях.

Активізація пізнавальної діяльності учнів – одна з актуальних проблем на етапі розвитку педагогічної теорії та практики. Розвиток активності, самостійності, ініціативності, творчого підходу до справи – це вимоги самого життя, що визначають напрям, у якому слід удосконалювати освітній процес.

Для кращого розуміння поняття «активізація пізнавальної діяльності учнів» розглянемо його шляхом систематичного вивчення таких термінів, як «активність», «діяльність», «пізнання», «пізнавальна діяльність», «пізнавальна активність» та «активізація».

У великому тлумачному словнику сучасної української мови дано таке трактування поняття «активність»: «Активність – енергійна діяльність, діяльна участь у чому-небудь» [6, с. 19].

Під «активністю» відомий український психолог Г.С. Костюк вважає «здатність змінювати навколишню дійсність у відповідності з особистими потребами, поглядами, метою» [25].

У психологічній енциклопедії вказано, що «активність особистості – це здатність людини до планомірного і цілеспрямованого перетворення

навколишньої дійсності, яка виявляється у наполегливості, принциповості, послідовності у відстоюванні своїх поглядів і дій, нетерпимості до недоліків, енергійності, ініціативності та інших морально-вольових якостях» [24, с. 15]. Активність передбачає творчий підхід до діяльності.

М. Фіцула під активністю розуміє психічну якість, рису характеру людини, що виражається в посиленій діяльності людини [17, с. 18].

Педагогічний словник надає наступне визначення «активності людини»: «активність особистості – здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури. Активність особистості проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні» [18, с. 20].

І.Ф. Харламов, дослідник активізації навчання учнів, тлумачить активність як стан суб'єкта, пов'язаний із здійсненням діяльності [20].

Поняття «діяльність» має багато визначень.

Діяльність – процес, завдяки якому людина свідомо або несвідомо впливає і змінює навколишній світ і саму себе (Л. Данилова [8]). Вища форма активності, яка притаманна лише людині (М. Фіцула [17]). Це специфічний вид активності, під час якого людина не лише отримує знання, але й творчо перебудовує оточуючий світ, а також свою внутрішню реальність і умови свого існування (Г. Костюк [25]).

Розбіжність між активністю й діяльністю полягає в тому, що активність впливає з внутрішньої потреби в здійсненні діяльності, тоді як діяльність виникає з бажання здійснити конкретну дію. Активність проявляється вже на етапі підготовки до діяльності та наявна протягом всього процесу, надаючи йому особливу якість. Таким чином, «діяльність часто розглядається як активність живого організму, спрямована на задоволення його потреб» [9, с. 71].

Психологічна енциклопедія надає наступне визначення: «Діяльність – це активність суб'єкта, спрямована на взаємодію з навколишнім середовищем із метою задоволення власних потреб» [24, с. 37].

П.А. М'ясоїд розширює це визначення та підкреслює, що діяльність – «це комплекс взаємодій людини з оточуючим світом, що відбувається через психічні процеси. На індивідуальному рівні це виявляється як активність, яка конкретно пов'язує суб'єкта з об'єктом» [11, с. 27].

Тож, діяльність представляє собою активний стан людини, тому активність учня може бути виражена через різноманітні види діяльності: навчальну, трудову, суспільну та ін.

У філософських дослідженнях М.С. Кагана визначено діяльність як систему, яка включає: пізнавальний, ціннісно-орієнтаційний та комунікативний її вид [23].

З філософської точки зору, термін «пізнання» означає відображення об'єктивної реальності у свідомості людей [33, с. 212], психологи сприймають це поняття як аналіз внутрішньої природи об'єкта чи явища, тобто як пізнавальний процес, що визначається мислительним процесом. З цього випливає, що будь-який процес відображення у свідомості людини є пізнавальним. М. Фіцула підкреслює, що процес пізнання є відображенням дійсності, але не дзеркальний та пасивний спосіб, а безпосередньо пов'язаний із метою діяльності людини [17].

Існує два способи пізнання реальної дійсності навколишнього світу: репродуктивний – коли певне знання про дійсність передається вже готовим, і творчий – коли власні знання про дійсність формуються самостійно.

Потрібно розрізняти поняття «наукове пізнання» і «навчальне пізнання». Наукове пізнання – це діяльність, спрямована на отримання нових не для конкретної людини, а нових для суспільства знань, в той час як навчальне пізнання – це також діяльність, але орієнтована на освоєння знань, які вже були здобуті.

Успішне засвоєння знань учнями неможливе без активної, цілеспрямованої пізнавальної, практичної та ціннісно-орієнтаційної діяльності.

У психолого-педагогічних дослідженнях пізнавальна діяльність визначається як «активність людини, спрямована на відображення і пізнання навколишнього світу» [29, с. 232].

На думку І.Ф. Харламова, пізнавальна діяльність розглядається як «діяльнісний стан учня, що характеризується прагненням до учіння, розумовою напругою та проявом вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями» [20].

У нашому дослідженні ми визначаємо пізнавальну діяльність, як діяльність, яка відбувається в рамках освітнього процесу та включає в себе засвоєння наукових знань, навчальних умінь і навичок, а також відповідний досвід практичної діяльності.

Ми вважаємо, що розвиток пізнавальної діяльності учнів є ефективним інструментом не лише для мобілізації їхніх пізнавальних зусиль, отримання необхідних знань, умінь та навичок, але й для формування всебічно розвинутої особистості.

За теорією Д.М. Дубравської пізнавальна діяльність складається з:

потреби → мотивів → мети → завдання → засобів → дій → операцій → результату [9, с. 45].

Психолог О. Степанов відокремив три сторони пізнавальної діяльності: мотиваційну, змістову, операційну [17].

За іншими науковцями до структури пізнавальної діяльності входять наступні компоненти: мотиваційний, орієнтаційний, змістовно-операційний, вольовий та оціночний (Л. Данилова [8]); особистісний, мотиваційний, цільовий, змістовно-операційний, контроль-регулюючий, оціночно-результативний (Т. Архіпова [3]); цільовий, потребнісно-операційний, емоційно-вольовий, контроль-коректуючий компоненти (О. Собаєва [30]).

Активна участь особистості у процесі пізнання позитивно впливає на розвиток її розумових здібностей. Психологічне відображення навколишньої дійсності та успішне засвоєння нових знань можливі лише за умови активної участі особи у пізнавальному процесі [32]. Це підтверджує і висловлення О.В. Ващука, який визначає активність учнів як ключовий фактор для успішного протікання пізнавальної діяльності [5, с. 16].

Ми згодні з О. Степановим та М. Фіцулою [17] у тому, що пізнавальна активність представляє собою процес пізнання, проте він виявляється через більш інтенсивну діяльність або активність самого учня.

Поняття «пізнавальна активність» також має декілька визначень.

У психолого-педагогічній літературі пізнавальна активність визначається як «якість діяльності учня, що проявляється у його відношенні до змісту та процесу навчання, у прагненні до ефективного оволодіння знаннями та способами діяльності за оптимальний час, у мобілізації морально-вольових зусиль на досягнення навчально-пізнавальної мети» [29 , с. 21].

Деякі науковці під пізнавальною активністю вважають один із компонентів пізнавальної діяльності (Д. Дубравська, І. Харламов, О. Собаєва та ін.).

Пізнавальна активність – ставлення учня, його прояв до навчальної діяльності (О. Скрипченко, О. Падалка).

Інші розуміють пізнавальну активність, як одну з властивостей (рис) особистості (О. Олексюк, О. Сушенцев та ін.).

Л. Данилова стверджує, що «пізнавальна активність» – це якість особистості, якою вона стає при систематичному вираженні прагнення людини до пізнання [8].

О. Катеруша під «пізнавальною активністю учнів» вважає рису особистості готової до діяльності, що здійснюється шляхом вибору найбільш оптимальних шляхів для досягнення мети [10].

Ми вважаємо, що пізнавальну активність необхідно розглядати і як мету діяльності, і як засіб її досягнення, і як результат.

Для оцінки рівня розвиненості пізнавальної активності учня важливо уточнити її структуру та визначити компоненти, що відображають сутність цього явища. Іншими словами, потрібно визначити характеристики, на основі яких можна зрозуміти та оцінити це поняття.

За Т.Л. Архіповою [3], пізнавальна активність характеризується рядом ознак таких як: потребою людини в знаннях; наявністю у пізнавальній діяльності ціннісних життєвих орієнтирів; проявом інтересу до самого процесу пізнання, самостійністю, відповідальністю, проявом творчого ставлення до розв'язання пізнавальних завдань; володіння засобами пізнавальної діяльності, мислити,

аналізувати, узагальнювати; уміння застосовувати на практиці засвоєні знання; бажання ділитися своїми знаннями й досвідом з іншими учнями.

У дисертаційному дослідженні О.В. Ващука [5] визначено наступні структурні компоненти пізнавальної активності: емоційний (позитивне ставлення до предмету пізнання); інтелектуальний (постановка питань, доповнення або уточнення відповідей однокласників; вольовий (самостійність під час виконання завдань); дійовий (застосування набутих знань і навичок у практичному застосуванні).

За нашим переконанням, найбільш вдалий розподіл компонентів пізнавальної активності було представлено в дисертаційному дослідженні О.Є. Олексюка. У своїй роботі автор визначає: «Пізнавальна активність представляє собою складну та інтегровану структуру особистості, що складається з трьох основних компонентів: *мотиваційного, змістово-операційного та емоційно-вольового*» [16, с. 47]. Визначені компоненти ми взяли за основу в нашому дослідженні.

Ґрунтуючись на аналізі сучасних досліджень пізнавальної активності учнів, ми визначили показники кожного з компонентів у вигляді таблиці А.1.

Залежно від прояву цих показників у психолого-педагогічних дослідженнях вводяться різноманітні рівні пізнавальної активності особистості. Найчастіше їх три або чотири.

Аналіз та узагальнення літературних джерел у нашому дослідженні дозволили визначити три рівні пізнавальної активності: низький рівень, що відображає репродуктивну активність; середній рівень, що характеризує продуктивну та пошуково-виконавчу активність; та високий рівень, який відзначає творчу активність.

Важливо відзначити, що уточнення понять «пізнавальна діяльність» і «пізнавальна активність» має не лише теоретичне, але й практичне значення. Коли розглядати активність і діяльність як однакові поняття, може виникнути непорозуміння проблеми активізації навчання. У такому разі будь-яка діяльність учнів може сприйматися як активна, що не завжди відповідає суті питання.

Інтенсивність і спрямованість навчання залежать від рівня пізнавальної активності. Ця активність формується та виявляється у процесі пізнавальної діяльності, проте важливо розуміти, що це не означає повної тотожності цих явищ (і понять).

Термін «активізація» виникає від поняття «активність». За визначенням, яке подано в великому тлумачному словнику сучасної української мови, «активізувати» означає зробити кого-небудь або щось більш діяльним чи активним [6, с. 19].

Проблема активізації пізнавальної діяльності учнів включає в себе завдання з розвитку пізнавальних інтересів, самостійності, стимулюванні інтелектуальної активності, надання навичок самостійного навчання, а також формування спостережливості та відповідальності.

Згідно з визначенням, наведеним в «Українському педагогічному словнику», активізація пізнавального процесу представляє собою «вдосконалення методів та організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів, спрямоване на забезпечення активної та самостійної теоретичної та практичної діяльності учнів на всіх етапах навчального процесу» [7, с. 20]. У цьому контексті особливий акцент робиться на важливості педагогічних методів і прийомів у процесі активізації.

Л. Назарець вважає, що активізація виступає не лише як ціль і результат навчання, а також як засіб та умова освіти, розвитку і виховання учнів [13].

О.В. Собаєва стверджує, що активізувати пізнавальну діяльність учнів в процесі навчання означає, перш за все, активізувати їхнє мислення та розвивати пізнавальні потреби та мотивацію [30].

Зрозуміло, що рівень пізнавальної активності учнів визначається їхніми власними характеристиками, такими як рівень вихованості, свідомості, допитливості, морально-вольових зусиль, оскільки учень є не лише об'єктом, але і суб'єктом навчального процесу. Проте, якщо в учня відсутні ці якості, то відповідальність педагога полягає у формуванні їх у нього. Здатність педагога активізувати учнів впливає на їхню пізнавальну активність. Рівень активності

учнів є реакцією на методи та прийоми педагога, його засоби активізації і служить інтегративним показником його педагогічної майстерності.

Отже, головною метою активізації пізнавальної діяльності учнів є не лише досягнення найвищих освітніх результатів, але й сприяння загальному розвитку особистості, зокрема формуванню пізнавальної активності.

У нашому дослідженні ми розглядаємо поняття «активізація пізнавальної діяльності учнів» як процес, що спрямований на те, щоб педагог мобілізував інтелектуальні, морально-вольові та фізичні зусилля учнів за допомогою спеціальних засобів для досягнення конкретних цілей навчання, виховання та розвитку. Цей процес спрямований на подолання пасивності учнів, активізації їхньої пізнавальної діяльності та використання оптимальних форм і методів навчання. Узагальнено, активізація пізнавальної діяльності вимагає застосування різноманітних засобів, які спонукають учня до вияву більш високого рівня пізнавальної активності.

1.2. Засоби активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПТО на засадах компетентнісного підходу в умовах викликів сьогодення

Концептуальним вектором оновлення професійної освіти є упровадження компетентнісного підходу, який здатний забезпечити діяльнісну практикоорієнтовану спрямованість навчального процесу в ЗПТО, подолати невідповідність між освітою і вимогами життя [21].

Реалізація компетентнісного підходу передбачає впровадження у навчальному процесі активних та інтерактивних форм і методів навчання, які дозволяють керувати взаємодією учнів, актуалізувати пізнавальні процеси, посилювати зворотний зв'язок та коригувати освітній процес [22].

У компетентнісному підході основний акцент робиться не на знання учня, а на його здатність вирішувати проблеми, які виникають у різних ситуаціях. Компетентнісний підхід забезпечує розуміння затребуваності та «життєздатності» здобутих у процесі навчання знань, умінь та навичок [23].

Компетентнісний підхід – є спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є ключові, загальнопрофесійні та професійні компетентності [14].

На думку О.В. Овчарук [15, с. 81], компетентності – узагальнені способи діяльності, що стали частиною власного досвіду особистості, які забезпечують їй успішну діяльність у конкретній предметній галузі.

На нашу думку, компетентність – це коли ЗУН (знання, уміння, навички) учні отримують у результаті активної, мотивованої та самостійної мисленнєвої діяльності, які можуть цілісно реалізовуватися на практиці.

Формування основних компетентностей особистості та підвищення якості і результативності навчання реалізується через активізацію навчально-пізнавальної діяльності самих здобувачів освіти.

Останні чотири роки стали періодом викликів для системи освіти в Україні. Пандемія коронавірусу та повномасштабна війна наразі суттєво обмежують можливість учнів особисто відвідувати заклади освіти, викликаючи потребу освітян у впровадженні нових форматів навчання. Найбільш популярною в Україні наразі стала практика поєднання очної форми навчання з дистанційною. Таке поєднання дістало назву змішаного навчання.

Ця форма навчання є найбільш поширеною, коли традиційна «офлайн» платформа навчання посилюється можливостями онлайн-навчання. Наявність онлайн-платформи на різних пристроях (ноутбуках, настільних комп'ютерах, смартфонах або планшетних ПК) гарантує можливість навчання у будь-який час і в будь-якому місці.

Під час дистанційного навчання необхідно підтримувати пізнавальну активність, посилювати пізнавальний інтерес учнів, так як це один із важливих мотивів навчання учнів.

Процес навчання та методи, що використовуються в ньому, утворюють органічний зв'язок між діяльністю педагога та учнів. Педагог створює сприятливі умови для активної пізнавальної діяльності учнів, заохочує їх до неї, надає інформацію та допомагає усвідомити навчальний матеріал. У свою чергу, учні

сприймають та осмислюють цей матеріал, а також вивчають та застосовують отримані знання на практиці [26].

Ми згодні з Л. Даниловою у тому, що ефективність навчального процесу значною мірою залежить від активності учнів під час засвоєння матеріалу, від напруженої роботи їх мислення, уяви, пам'яті та інтересу до предметів і явищ, що вивчаються [8]. У процесі навчання учень не лише сприймає, усвідомлює та запам'ятовує, але й виконує складну систему дій, спрямованих на засвоєння знань.

О.Є. Олексюк наголошує на тому, що активізації пізнавальної діяльності учнів сприяють: позитивне ставлення до навчального процесу, підвищення інтересу до навчального матеріалу, виклик позитивних емоцій, що виникають у процесі навчальної діяльності, встановлення тісного зв'язку між навчанням та реальним життям, розвиток позитивних взаємин між педагогами та учнями, застосування отриманих знань, вмінь та навичок на практиці, диференціювання навчального матеріалу до індивідуальних можливостей учнів та ін. [16].

В освітньому процесі закладів професійно-технічної освіти важливу роль відіграють постановка цілей та мотивація стосовно здобуття знань. Знання розглядаються як засіб для розв'язання різних видів проблем – від особистісних до суспільних, а не просто як набір фактів.

На цій основі А.М. Сільвейстр [27] виділяє два напрями активізації пізнавальної діяльності учнів:

1) діяльнісний – розвиток знань, умінь, навичок та узагальнених способів діяльності учнів, коли позитивний результат досягається в основному за рахунок створення комфортних педагогічних умов та професійної діяльності педагога;

2) особистісний – формування внутрішньої мотивації учнів, позитивного емоційного настрою на активну пізнавальну діяльність, самостійність і самоаналіз.

О. Катеруша стверджує, що засобами активізації пізнавальної діяльності учнів можуть бути навчальний зміст, форми організації навчального процесу, методи та прийоми, що застосовуються під час викладання [10].

Спираючись на думку науковців О. Ващука, Л. Данилової, Л. Назарець, О. Сушенцева під засобами активізації пізнавальної діяльності учнів ми розуміємо шляхи, способи, методи та прийоми, які сприяють формуванню пізнавального інтересу в учнів до навчального предмету, розвитку у них пізнавальної активності, позитивного ставлення до навчання, мобілізують учнів до розв'язання пізнавальних та практичних завдань.

На нашу думку, найголовнішими засобами активізації пізнавальної діяльності учнів в ЗПТО є різноманітні активні форми й методи: проблемний виклад матеріалу; нестандартне проведення заняття; аналіз виробничої ситуації, зв'язок з життям і практикою; імітаційно-ігровий підхід (розігрування ролей, дидактична і ділова гра); творчі завдання; евристична бесіда; диспути та дискусії; самостійна робота учнів [19].

Активні методи навчання сприяють залученню учнів до вирішення проблем, максимально наближених до професійних, не лише розширюють та поглиблюють професійні знання, а й одночасно розвивають практичні навички та вміння. Все це дозволяє успішно формувати ключові, загальнопрофесійні та професійні компетентності учня.

Завданням активних методів є забезпечення розвитку та саморозвитку особистості учня на основі виявлення його індивідуальних особливостей, розвитку теоретичного мислення.

Різні педагоги-дослідники мають різні оцінки щодо ефективності активних навчальних засобів у процесі засвоєння матеріалу. Проте в цілому майже всі вони погоджуються з тим, що при правильному використанні активні навчальні засоби можуть зменшити час потрібний для ефективного засвоєння навчального матеріалу на 40-60% і значно збільшити зацікавленість учнів у вивченні навчальних предметів.

На нашу думку, активне навчання означає організацію навчального процесу таким чином, щоб активізувати пізнавальну та практичну діяльність учнів у процесі засвоєння матеріалу, комплексно використовуючи різноманітні педагогічні та організаційні методи.

Активні методи навчання мають реальну можливість істотно підвищити якість вивчення будь-якої навчальної дисципліни в умовах online навчання та допомогти учням усвідомити зв'язки між навчальними завданнями та реальними майбутніми професійними проблемами. Основною специфікою використання активних методів в умовах online навчання є: підвищення рівня мотивації та емоційності, сприяння партнерству в навчанні та забезпечення тісної взаємодії учнів між собою та з викладачами. З цього виходить, що змінюється роль учнів і збільшується частка їхньої самостійної роботи в навчанні. А тому найбільш результативними є такий метод, як кейси (або ситуативні завдання) [4].

О.В. Зозульов та співавтори підкреслюють, що «кейс-метод може бути застосований у будь-якій галузі професійної освіти, особливо під час підготовки фахівців, у діяльності яких особливе значення надається прийняттю рішень та велика відповідальність за їх результати» [12, с. 3]. У процесі вирішення кейсу відбувається актуалізація теоретичних знань учнів, розвиток умінь та навичок та трансформація їх у практичний досвід. Однією з найважливіших вимог, що висуваються до фахівця на сучасному етапі, є здатність до самостійного пошуку рішення нестандартних завдань і вміння брати на себе відповідальність за наслідки прийнятих рішень.

Водночас не можна не звернути уваги на те, що успішність використання активних методів навчання в дистанційній професійній освіті потребує високого професіоналізму педагогів. Тільки за умов готовності викладачів до грамотного розроблення активних методів навчання може забезпечити очікуваний результат – постійну позитивну динаміку у вивченні навчальних дисциплін, формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників.

Тож, наше дослідження спрямоване на розробку методичних рекомендацій щодо застосування активних методів навчання під час вивчення фаховий дисциплін з метою активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПТО в умовах online навчання.

РОЗДІЛ 2

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ В УМОВАХ ONLINE НАВЧАННЯ

2.1. Застосування методу кейсів з метою активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання

Для забезпечення високої активності мисленнєвої і практичної діяльності учнів у процесі вивчення навчального матеріалу в нашому дослідженні ми розглядаємо використання активних методів навчання та їх адаптацію до дистанційної форми професійного навчання.

В процесі застосування активних методів навчання змінюється роль учнів з пасивної в активну, яка спрямована на активний пошук нової корисної інформації, нових рішень тощо. Саме ця нова роль та притаманні їй характеристики дозволяють педагогам створити активного творчого здобувача освіти. Загальновідомо, що в сучасному навчальному процесі основний акцент робиться не на простій передачі інформації, а на стимулюванні та самостійній активній роботі учнів над матеріалом, що вивчається. Це особливо актуально для дистанційного навчання, де самостійна робота виявляється ключовою. Викладачам в умовах online навчання необхідно не лише надавати своїм учням доступ до навчальних ресурсів та методичних матеріалів (переважно в електронному форматі), але й активно сприяти їхній активності та самостійності. З цією метою, для підтримки учнів у розвитку активних навчальних навичок, часто використовуються кейсові (ситуативні) методи навчання. Ці методи стимулюють учнів активно працювати над інформацією як в групах з партнерами, так і самостійно.

Кейс-метод (від англ. case method, case study – метод кейсів, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) – це метод проведення детального аналізу однієї конкретної ситуації, який використовується для досягнення певних цілей (навчання, дослідження) [1, с. 3].

Залежно від цілей розрізняють два основні види кейсів: навчальні та дослідні [22, с. 33]: *навчальний кейс* передбачає проведення аналізу ситуації та фокусує увагу на ухвалення рішення, яке має бути обґрунтовано та запропоновано учнями, розробляється для того, щоб розвинути аналітичні та оціночні навички учнів; *дослідницький кейс* розробляється з метою вивчення певного явища (процесу) і є дескриптивним аналізом реальної ситуації, яка відображає певну теоретичну концепцію, розробляється або для підтвердження нової гіпотези, або для того, щоб запропонувати альтернативну концепцію існуючої гіпотези.

Згідно з іншою класифікацією [28] розрізняють наступні типи кейсів: *кейс-випадок* – використовується щоб проілюструвати певну ідею або підняти питання для обговорення; *кейс-вправа* – використовується щоб продемонструвати на практиці здобуті навички; *кейс-ситуація* – класичний кейс, що вимагає аналізу ситуації, в ньому найчастіше ставиться запитання: «Чому ситуація набула такого розвитку і як її можна вирішити?»

На заняттях із застосуванням кейс-методу учням пропонують проаналізувати певну ситуацію. Ситуації в кейсі поліваріантні, але, як правило, підходять під одну із наведених нижче основних формул [1]:

«Проблема – конфлікт – подія» – ситуація розігрується в обмеженому часовому проміжку, необхідно знайти рішення, яке дозволило б вирішити конфлікт, що вичерпає і саму проблему. Рішення приймається залежно від заданої в умові ролі.

«Конфлікт – проблема – подія» – у цій формулі проблема детермінована конфліктом. При вирішенні кейсу необхідно виробити стратегію поведінки, що призведе до вирішення проблеми.

«Діяльність – проблема – конфлікт» – проблема виникає через певні наслідки діяльності. При розв'язанні необхідно запропонувати чи іншу діяльність, чи іншу модель діяльності.

«Подія – конфлікт – проблема» – у кейсі з такою формулою ситуації розвиток соціальної чи іншої системи призводить до дисбалансу з іншими

системами, що породжує конфлікт поміж них і виникає проблема подальшого їх співіснування.

Суть кейс-методу досить проста: навчання організовується через опис конкретних ситуацій. Учням пропонується розглянути реальну життєву ситуацію, яка одночасно відображає не лише практичну проблему, але й активізує певний набір знань, необхідних для вирішення цієї проблеми.

Цей метод отримав позитивну оцінку від учнів, які вбачали у ньому можливість виявити ініціативу, відчувати свою незалежність у процесі засвоєння теоретичних знань і отримання практичних навичок. Не менш важливим є той факт, що аналіз ситуацій має значний вплив на професійний розвиток учнів, сприяє формуванню їхньої компетентності, викликає інтерес і позитивну мотивацію до навчання [30].

У кейсі дії можуть бути включені в описі, і в такому разі важливим є їх аналіз та осмислення (оцінка наслідків, ефективності), або вони можуть пропонуватися як спосіб розв'язання проблеми. Проте, у будь-якому випадку створення моделі практичних дій є ефективним засобом розвитку професійних навичок учнів.

Структура кейсу включає такі складові: передмову, яка містить загальну інформацію про кейс; основну частину, що описує контекст, ситуацію, факти та можливі рішення; післямову яка містить додаткову інформацію для кращого розуміння кейсу. Інформація може бути представлена у вигляді бази даних, додатків, посилань або бібліографії.

Ми вирішили провести експеримент впровадження кейсових ситуацій під час вивчення курсу «Фізіологія харчування» в умовах online навчання. Використання кейсового методу допоможе учням навчитися критично оцінювати інформаційні матеріали, які необхідні їм для майбутньої професійної діяльності, а також здобути навички колективної та групової роботи.

Усі заплановані аудиторні заняття згідно з робочим навчальним планом та програмою дисципліни проводились в онлайн-форматі через платформу ZOOM за встановленим розкладом занять. Ця програма дозволяє організовувати

відеоконференції з можливістю поділу на сесійні зали та демонстрацією екрану. Завдання для групи учнів розміщувалися в системі управління навчанням MOODLE (запитання, кейс-завдання).

При розробці обраного нами курсу ми старалися забезпечити гармонійне поєднання таких складових як: теоретичний матеріал дисципліни; практичні завдання, для оцінки рівня засвоєння отриманих знань та вмінь, а також для отримання навичок їх використання на практиці; активні методи навчання (кейси), спрямовані на підвищення зацікавленості та мотивації учнів та підвищення їх пізнавальної активності.

Використання кейсових технологій під час опанування даного курсу передбачало постійну активну взаємодію між всіма учасниками навчального процесу. Ця тісна взаємодія в мініколективі сприяла тому, що викладачі та учні були рівноправними активними учасниками навчання. Застосування даної технології має значний вплив на розвиток критичного мислення, дозволяє визначати власну позицію, формує навички виразного висловлювання та захисту власної думки та поглиблює розуміння обговорюваних проблем. Метод кейсів також навчає учнів аргументувати свої думки та переконувати інших, висловлювати свої думки з дискусійного питання у виразній та лаконічній формі.

Під час розробки курсу «Фізіологія харчування» було встановлено, що кількість навчальних годин відведених на вивчення дисципліни не є достатньою для повного освоєння матеріалу. Хоча знання та вміння, що мають бути отримані учнями з цієї дисципліни дуже важливі при формуванні професійної (фахової) компетентності. Тож багато питань, які раніше були винесені на самостійне опрацювання, нами були включені в розв'язання кейсових завдань. Всі ці кейси було адаптовано для використання в умовах online навчання у формі проблемних форумів.

Нами була обрана методика кейсів у problem based learning маастрихтської версії – як найбільш технологічно опрацьованої та яка дає найбільші можливості для самостійної діяльності, групової роботи, пошуку інформації та її презентації. При цьому фокус був зміщений на інструментальний аспект роботи з кейсом.

Кейс, що видавався групам, був текстовим описом реальної ситуації (приклад представлено в Додатку Б). Далі групи працювали за маастрихтською схемою семи кроків: прояснення незрозумілих термінів; виявлення проблеми; мозковий штурм; кластеризація ідей; формулювання завдань; пошук відповіді завдання; фінальне складання (презентація) [2].

У ході занять із використанням кейс-методу практикувалася як групова, так і індивідуальна форма роботи. Вводилися у практику мультимедійні кейси. У процесі навчання кейс постає як об'єкт вивчення та як засіб навчання. Тому необхідно навчати учнів послідовності роботи над кейсом, чіткості формулювання точок зору на вирішення проблеми, уміння спрямовувати активність безпосередньо на пошук актуальних рішень. Для кожної педагогічної мети можна створити чи адаптувати певний кейс.

Працюючи з кейсом, учні, можна сказати, отримують на руки аналіз звичайної робочої ситуації та вирішення порушених проблем, яке можна застосувати в аналогічних випадках у процесі майбутньої професійної діяльності. Наявність в арсеналі учнів опрацьованих кейсів дає можливість використання готової схеми рішення у певній ситуації, формує навички вирішення більш вагомих проблем.

Поєднання застосування кейсів та інших методів навчання дає можливість реалізувати компетентнісний підхід, розвиває методичну систему предмета, збагачує зміст дисципліни. Сучасний кейсолог Ю.П. Сурмін зазначає, що кейс-метод є складною системою, в яку інтегровані простіші методи навчання. Але, також важливо відзначити, що, будучи інтегративним методом навчання, кейс-метод все ж таки не універсальний і повинен застосовуватися в поєднанні з іншими методами навчання [31].

У кейс-метод входять такі методи, як моделювання, системний аналіз, проблемний метод, уявний експеримент, методи опису, класифікації.

Практичне використання адаптованого кейс-методу в умовах online навчання показало, що він не втрачає ефективності ні з погляду залучення учнів до активної діяльності, ні з позиції результативності засвоєння теоретичного

інструментарію, ні в галузі досягнення поставлених цільових результатів навчання – вироблення навичок групової роботи. пошуку інформації та її презентації.

2.2. Дослідно-експериментальна перевірка ефективності використання кейс-методу в процесі вивчення фахових дисциплін в ЗПТО в умовах online навчання

Загальний задум дослідно-експериментальної роботи полягав у тому, щоб дослідити ефективність впливу активних методів навчання на формування пізнавальної активності учнів в процесі вивчення фахових дисциплін в закладах професійно-технічної освіти в умовах online навчання. Для виявлення ефективності використання активних методів навчання упродовж одного навчального року проводився педагогічний експеримент.

Під час експерименту було задіяно 48 учнів (дві групи КК10 та КК11 по 24 учня в кожній, одна з яких в подальшому була обрана як контрольна, інша як експериментальна), першого року навчання за спеціальністю «Кухар, кондитер».

Розробка та впровадження експериментальної методики, орієнтованої на активізацію пізнавальної діяльності учнів, проводились у два етапи: констатувальний та формувальний.

Важливим питанням вивчення рівня пізнавальної активності є визначення критеріїв і показників її сформованості. З огляду на запропоновані компоненти в підрозділі 1.1 нами були визначені наступні критерії та показники пізнавальної активності: *мотиваційно-ціннісний критерій* (показники: ставлення до навчальної діяльності; наявність пізнавального інтересу до предмета; ініціатива в навчальній роботі); *пізнавально-діяльнісний критерій* (показники: володіння навчальним матеріалом; уміння самостійно працювати з додатковою літературою; уміння аналізувати й систематизувати матеріал; готувати повідомлення та реферати; уміння творчо застосовувати знання); *саморегуляційний критерій* (цілеспрямованість та наполегливість у навчанні;

впевненість у собі, уміння відстоювати власну позицію, здатність пропонувати нові ідеї; прагнення до самовдосконалення, інтелектуальна рефлексія).

В ході констатувального експерименту (жовтень-листопад 2022 року) за визначеними критеріями та показниками були виділені три рівні розвитку пізнавальної активності: високий (творчий), середній (пошуково-виконавчий) та низький (репродуктивний) рівні, якісну характеристику яких подано в Додатку В. Виділені рівні в процесі констатувального експерименту уточнювалися і коригувалися протягом дослідження.

Було обґрунтовано запровадження в освітній процес активних методів навчання, а саме кейс-методу та сформований алгоритм створення кейсів (додаток Г), проаналізовано досвід роботи педагогів-практиків щодо активізації пізнавальної діяльності учнів під час дистанційного навчання.

На цьому етапі вивчалися результати анкетувань учнів, та проводилось оцінювання рівня пізнавальної активності учнів (додаток В), проводилися спостереження за діяльністю учнів, бесіди щодо різних засобів активізації пізнавальної діяльності учнів, виявлялися типові недоліки, які перешкоджали широкому застосуванню засобів активізації пізнавальної діяльності учнів в процесі вивчення фахових дисциплін.

Для об'єктивного вивчення результатів експерименту нами було введено спеціальну шкалу оцінювання сформованості рівнів пізнавальної активності та встановлені три рангові градації описані в додатку В.

Під час констатувального експерименту нам було необхідно з'ясувати початковий рівень сформованості пізнавальної активності учнів. Шляхом узагальнення спостережень і результатів анкетування учнів були отримані дані, наведені в таблиці 2.1.

Результати дослідження показали, що рівень сформованості пізнавальної активності учнів в процесі констатувального експерименту в групі КК10 (серед 24 респондентів) становив: кількість учнів з низьким рівнем – 7 учнів (29,1%), з середнім – 13 учнів (54,2%), з високим – 4 учня (16,7%). Результати сформованості пізнавальної активності учнів в групі КК11: з низьким рівнем – 6

учнів (25%), з середнім – 13 учнів (54,2%), з високим – 5 учнів 20,8% (таблиця 2.1). Результати рівня сформованості пізнавальної активності учнів в двох групах майже однакові, але в групі КК10 на 4,1% учнів з низьким рівнем більше, тож дана група і була нами обрана як експериментальна.

Таблиця 2.1

Результати діагностики рівня сформованості пізнавальної активності учнів під час констатувального експерименту

Компонент \ Рівень	Контрольна Група			Експериментальна група		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Мотиваційний	33,3%	54,2%	12,5%	29,1%	54,2%	16,7%
	8	13	3	7	13	4
Змістово-операційний	12,5%	45,8%	41,7%	8,4%	45,8%	45,8%
	3	11	10	2	11	11
Морально-вольовий	16,7%	62,5%	20,8%	12,5%	62,5%	25%
	4	15	5	3	15	6
Середня кількість учнів за рівнями ПА	5	13	6	4	13	7

Хоча наше дослідження не передбачало детального аналізу кожного з компонентів пізнавальної активності, оскільки ми оцінювали рівень пізнавальної активності в цілому, проте важливо зауважити, що найбільш високим виявився мотиваційний компонент (позитивне ставлення до навчання, інтерес до пізнання), тоді як найменш розвиненим був змістово-операційний компонент (недостатнє володіння навичками аналізу, систематизації, узагальнення тощо). Морально-вольовий компонент також виявився недостатньо розвиненим в учнів, вони проявляли обмежений інтерес до дискусій, виявляли недостатню впевненість у собі, не вміли ефективно захищати свої позиції та аналізувати власну діяльність.

На основі аналізу педагогічної та методичної літератури, досвіду педагогів, даних констатувального етапу дослідження ми визначили які активні методи сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів при вивченні фахових дисциплін та як їх адаптувати в умовах online навчання на прикладі кейс технологій під час вивчення курсу «Фізіологія харчування».

Основним завданням формувального експерименту (березень-квітень 2023 року) було дослідження ефективності та результативності застосування методу кейсів в процесі вивчення фахових дисциплін в ЗПТО на формування пізнавальної активності учнів в умовах online навчання.

Формувальний експеримент проводився в тих же групах КК10, та КК11, що і констатувальний експеримент. У контрольній групі вивчення курсу «Фізіологія харчування» здійснювалося традиційно, а в експериментальній – з застосуванням активних методів навчання, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів.

Під час формувального експерименту були визначені критерії оцінки кейсу та створені етапи роботи учнів з кейсом (додаток Д), розроблені методичні рекомендації щодо організації роботи з кейсом для викладачів (додаток Е).

Перевірку ефективності та результативності розробленої методики ми здійснювали на підставі виявлення і порівняння змін, що сталися за час експерименту в експериментальній та контрольній групах, шляхом визначення рівнів сформованості пізнавальної активності учнів до і після формувального експерименту.

Для активізації пізнавальної діяльності необхідно було створити всі умови для повноцінного формування та взаємодії мотиваційного, змістово-операційного та емоційно-вольового компонентів пізнавальної активності.

Особлива увага була приділена формуванню позитивної мотивації до навчання. Це досягалося шляхом створення сприятливого емоційного середовища, яке активізувало пізнавальний інтерес, захоплення, ініціативність та позитивне ставлення до предмета. Увага була зосереджена на активних методах навчання, а саме кейс-методі. Реальні дані для кейсових ситуацій були взяті із збірника з навчальної дисципліни та доповнені новими запитаннями, які глибше розкривали міждисциплінарні зв'язки та дозволяли закріпити вже засвоєний матеріал на попередніх заняттях. Ці кейси було адаптовано для використання в умовах онлайн навчання у формі проблемних форумів і представлені учням. Виявлено, що учні більш активно займалися навчальною діяльністю, коли для них створювалися проблемні ситуації та «ситуації успіху».

У процесі розвитку змістово-операційного компонента пізнавальної активності великий обсяг інформації учні здобували через самостійну діяльність, під час розв'язання кейсів. Вони вчилися користуватися різними джерелами інформації, виконували порівняльно-аналітичну роботу, готували доповіді, повідомлення, реферати; виконували творчі завдання. Використання кейс-методу дозволило учням не лише побачити практичні проблеми у дії та спробувати їх колективно розв'язати, а й актуалізувати певний комплекс знань, який необхідно засвоїти для вирішення цих проблем.

Формування емоційно-вольового компоненту передбачало розвиток у учнів таких характеристик, як наполегливість, цілеспрямованість, старанність, самовпевненість, вміння відстоювати власну позицію під час дискусій. Розв'язання кейсових ситуацій сприяло розвитку навичок критичного мислення та пізнавальних інтересів учнів; демонструвало практичну складову знань; посилювало зворотній зв'язок, який є важливим в умовах онлайн навчання; організовувало ефективну систему мотиваційного контролю з розвивальною функцією; допомагало учням зв'язати знання з різних дисциплін; зацікавлювало учнів реальними професійними проблемами; демонструвало їх здатність до їх вирішення. Учні брали участь в оцінюванні (як члени журі), а також вчилися самостійно оцінювати свою власну діяльність.

В кінці формувального експерименту в контрольній та експериментальній групах було визначено рівні сформованості пізнавальної активності учнів. Одержані результати формувального експерименту наведено в табл. 2.2.

Порівняння отриманих даних до і після експерименту дозволив зробити висновок, що в більшості учнів експериментальної групи спостерігалось значне підвищення рівня пізнавальної активності в порівнянні з контрольною групою та з результатами на початку експерименту.

На основі повторного визначення рівня сформованості пізнавальної активності кожного учня у експериментальній вибірці було встановлено наступний розподіл учнів за рівнями: 12 учнів (50%) мали високий рівень, 9 учнів (37,5%) – середній і тільки 3 учня (12,5%) – низький, тобто 8 учнів (33,3%)

перейшли з групи з середнім рівнем в групу з високим, 4 учня (16,7%) – з групи з низьким рівнем перейшли в групу з середнім рівнем пізнавальної активності, а в решти учнів відбулися зміни всередині рівня в бік збільшення їхнього балу.

Таблиця 2.2

Результати діагностики рівня сформованості пізнавальної активності учнів під час формувального експерименту

Компонент \ Рівень	Контрольна Група			Експериментальна група		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
Мотиваційний	33,3%	54,2%	12,5%	54,2%	37,5%	8,3%
	8	13	3	13	9	2
Змістово-операційний	12,5%	58,3%	29,2%	45,8%	37,5%	16,7%
	3	14	7	11	9	4
Морально-вольовий	16,7%	62,5%	20,8%	50%	37,5%	12,5%
	4	15	5	12	9	3
Середня кількість учнів за рівнями ПА	5	14	5	12	9	3

Дані порівняльного аналізу для експериментальних і контрольних груп представлені в таблиці Ж. 1 та динаміка пізнавальної активності учнів зображена на рис. Ж.1 за допомогою гістограми (Додаток Ж).

Експериментальна перевірка показала, що учні експериментальної групи демонстрували вищий рівень розвитку пізнавальної активності порівняно з контрольною групою. Це вказує на те, що запропоновані активні методи, а саме кейсові ситуації є ефективними для активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПТО.

Крім того, в експериментальній групі спостерігалась атмосфера зацікавленості, чекання нових цікавих завдань, постійні дискусії на заняттях, бажання задавати запитання, а також доповнювати й уточнювати відповіді товаришів, прояв самостійності в навчанні. Водночас, в учнів контрольної групи ставлення до предмета залишилося незмінним.

Після аналізу якісних та кількісних результатів експериментальної роботи маємо підстави зробити висновок, що мета дослідження досягнута, а поставлені завдання наукового пошуку успішно вирішені.

ВИСНОВКИ

Результати, отримані в процесі теоретичного та експериментального дослідження з проблеми активізації пізнавальної діяльності учнів ЗПТО в умовах online навчання, дозволили зробити наступні узагальнення:

1. Активізація пізнавальної діяльності учнів – це динамічний процес, спрямований на спонукання учнів до активного та цілеспрямованого отримання знань, підвищення ініціативності учнів, позитивного ставлення до діяльності, виховання старанності, самостійності та подолання пасивності учнів.

Активізація пізнавальної діяльності учнів – це основа їхньої мотивації, фундамент для засвоєння нової інформації та застосування отриманих знань у практичній діяльності.

2. Під час дослідження було встановлено, що одним із ключових показників активізації пізнавальної діяльності учнів є зростання рівня пізнавальної активності. На основі аналізу літературних джерел була визначена структура пізнавальної активності, яка включає три компоненти: мотиваційний (пізнавальний інтерес до предмета, ініціативність під час навчання), змістово-операційний (розуміння навчального матеріалу, прагнення до самостійної роботи з додатковою літературою, аналітичні вміння та вміння до систематизації та узагальнення, здатність підготовки повідомлень та рефератів, творче використання знань) та емоційно-вольовий (старанність, цілеспрямованість та наполегливість у навчанні, впевненість у собі, здатність захищати власну позицію та пропонувати нові ідеї, прагнення до самовдосконалення, інтелектуальна рефлексія). Також були запропоновані критерії та показники для визначення рівнів пізнавальної активності (низький, середній і високий).

3. Результати теоретичного аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури свідчать про наявність різноманітних способів активізації пізнавальної діяльності учнів в ЗПТО, проте найважливішими засобами є такі активні форми та методи як проблемний виклад матеріалу; нестандартне проведення заняття; аналіз виробничої ситуації, зв'язок з життям і практикою;

імітаційно-ігровий підхід (розігрування ролей, дидактична і ділова гра); творчі завдання; евристична бесіда; диспути та дискусії; самостійна робота учнів.

Впровадження кейс-методу в структуру компетентнісної освіти є невід'ємною частиною успішнішого формування компетентностей учнів, за рахунок реалізації інтегративності даного методу. Кейс-метод дозволяє перетворити на системну освіту знання та вміння, отримані в ході вивчення дисциплін, отже, збільшити якість освіти в цілому. Кейс-метод може послужити засобом інтеграції теорії та практики. Практична проблема, що міститься в кейсі, робить актуальною певну інформацію, яку необхідно вивчити та застосувати для знаходження рішення з поставленої проблемної ситуації, таким чином реалізується принцип активності учнів у навчанні, що дозволяє розвивати ряд компетентностей.

Активні методи навчання відкривають реальні можливості у підвищенні якості засвоєння навчального матеріалу навіть у віддаленому форматі онлайн навчання для будь-якої навчальної дисципліни. Вони допомагають учням усвідомити зв'язок між навчальними завданнями та реальними майбутніми професійними проблемами.

4. Експериментальна перевірка довела, що результативність активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання значною мірою залежить від методичної підготовки викладача до застосування активних методів навчання.

Формувальний експеримент засвідчив, що в умовах упровадження кейс-методу в навчальний процес ЗПТО відбулися якісні та кількісні зміни у пізнавальній активності учнів (збільшився відсоток учнів із високим рівнем на 33,3% та зменшився відсоток учнів із низьким рівнем на 16,7%). Зокрема, покращилося ставлення учнів до освітнього процесу в умовах online навчання, зросли самостійність, ініціативність, пізнавальний інтерес, цілеспрямованість і наполегливість учнів, покращилися уміння систематизувати та узагальнювати зібраний матеріал, підвищився рівень навчальних досягнень, пізнавальної активності, професійної свідомості та інтелектуальної рефлексії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hammond J.S. Learning by the Case Method. Harvard : Harvard Business School, 2002. 236 p.
2. The Manchester Method. The University of Manchester. URL: <https://promo.manchester.edu.hk/newsdetail.php?id=8> (дата звернення: 17.09.2022).
3. Архіпова Т.Л. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів 7-9 класів у процесі вивчення геометрії з використанням комп'ютера: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К., 2002. 20 с.
4. Буркіна Н.В. Використання активних методів навчання у дистанційних курсах. Теория и методика электронного обучения. 2012. Т. 3. № 1. С. 35-39. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/313-Article%20Text-1270-1-10-20140205%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/313-Article%20Text-1270-1-10-20140205%20(3).pdf) (дата звернення: 11.09.2022).
5. Ващук О.В. Активізація пізнавальної діяльності учнів 5-7 класів у процесі самостійної роботи на уроках трудового навчання засобами нових інформаційних технологій: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К., 2001. 19 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 25000 слів / В'ячеслав Тимофійович Бусел (уклад. і голов. ред.). К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. 1736 с.
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
8. Данилова Л. Розвивати пізнавальну активність учнів. Рідна школа. 2002. № 6. С. 18-20.
9. Дубравська Д.М. Основи психології: навч. Посібник Львів: Світ, 2017. 280 с.
10. Катеруша О. Шляхи активізації пізнавальної діяльності. Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. Кривий Ріг: КДПУ, 2009. Вип. 24. С. 288-294.

11. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посібн. К.: Вища школа, 1998. 479 с.
12. Маркетинг: ситуаційні справи (кейси) та практичні завдання : навч.-метод. посіб. / О.В. Зозульов, Н.В. Язвінська, О.Ю. Цапук [та ін.] ; за ред. С.О. Солнцева. К. : НТУУ «КПІ», 2012. 448 с.
13. Назарець Л. Формування пізнавального інтересу учнів. Обдарована дитина. 2009. №7. С. 59-62.
14. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Документ 347/2002, поточна редакція. Прийняття від 17.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 11.09.2022).
15. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с.
16. Олексюк О.Є. Активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. К., 2005. 346 с.
17. Основи психології і педагогіки [Текст] : Посібник / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. К. : Академвидав, 2003. 504 с.
18. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярманченка М. Д. К. : Педагогічна думка, 2001. 514 с.
19. Полуян А., Пригодій А. Шляхи і методи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів ЗПТО. Дизайн-освіта у професійній підготовці майбутніх фахівців : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти, (м. Полтава, 2023 р.). Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2023. С. 70-75.
20. Полуян Анастасія Розвиток пізнавальної активності учнів на уроках виробничого навчання. Сучасні соціокультурні процеси: компетентісно-аксіологічний аспект: Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної

конференції (10–11 листопада 2021 р.). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2021. С. 158-161.

21. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. № 1. С. 65-69.

22. Пометун О.Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 135 с.

23. Пригодій А.В., Полуян А.Ю. Активізація пізнавальної діяльності учнів як основа розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій. Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій: матеріали VI Всеукраїнського науково-методичного семінару (4 листопада 2022 р.) Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. С. 228-230.

24. Психологічна енциклопедія / О.М. Степанов. Київ: «Академвидав». 2006. 424 с.

25. Рибалка В.В. Концепція особистості у дослідженнях Г.С. Костюка. Професійно-технічна освіта. 1999. №4. С. 12-16.

26. Савченко Ю.Л. Аналіз стану та перспектив впровадження дистанційної форми навчання в навчальний процес професійно-технічного навчального закладу. Педагогічний дискурс. 2013. Вип. 14. С. 397-401. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_14_84 (дата звернення: 11.05.2023).

27. Сільвейстр А.М. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках вивчення нового навчального матеріалу з електродинаміки з застосуванням комп'ютера: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К., 2000. 20 с.

28. Скопенко Н.С. Case-study – інноваційний метод навчання. Імплементація сучасних технологій навчання у навчальний процес. Матеріали Міжнародної конференції. К. : КНУХТ, 2015. С. 84-91. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c20e3b1e-e7ed-40f2-be5b-f8d975496d52/content> (дата звернення: 11.09.2022).

29. Скрипченко О.В., Падалка О.С., Скрипченко Л.О. Психолого-педагогічні основи навчання: навчальний посібник для викладачів психології і педагогіки, аспірантів, студентів педагогічних та курсантів військових навчальних закладів. К: Український Центр духовної культури, 2008. 420 с.

30. Собаєва О.В. Пізнавальна активність студентів в умовах розв'язання проблемних ситуацій з комп'ютерною підтримкою. Педагогічні науки : збірник наукових праць. Суми : Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2000. С. 123-129.

31. Сурмін Ю.П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2015. № 2. С. 19-28.

32. Сушенцев О.Є. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках трудового навчання: результати експерименту. Педагогіка вищої та середньої школи. 2014. Вип. 43. С. 151-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PVSSh_2014_43_30 (дата звернення: 11.04.2023).

33. Філософській енциклопедичній словник. Гол. ред. В.І. Шинкарук. Київ, 2002. 744 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Структура пізнавальної активності

Компонент	Показники
Мотиваційний	Пізнавальні мотиви, пізнавальна потреба, пізнавальний інтерес, ініціатива, спрямованість на навчальну діяльність, ставлення до учіння, пізнавальна надситуативність (розв'язування за власною ініціативою додаткових завдань, використання додаткового матеріалу)
Змістово-операційний	Оволодіння системою знань, умінь і способів учіння, здатність до самостійної розумової діяльності, розумові операції; уміння визначати поняття, виділяти головне, аналізувати матеріал; сформованість операцій порівняння, узагальнення, абстрагування; уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, уміння систематизувати матеріал, здійснювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, здійснювати перенесення знань, умінь в інші ситуації, застосовувати їх у нових умовах, уміння правильно і грамотно викладати свої думки, точно формулювати висновки.
Емоційно-вольовий	Старанність, організованість, вдумливість, наполегливість у подоланні труднощів, впевненість у собі, відсутність страху помилитися, цілеспрямованість, прагнення до самовдосконалення, інтелектуальна рефлексія, самокритичність, уміння відстоювати власну позицію, ініціативність як риса – схильність особистості проявити пізнавальну та інтелектуальну ініціативу.

Додаток Б

Методична розробка кейсу

24 учні були поділені на 4 групи. Кожна група отримала картку завдання для обговорення даної ситуації в групі.

Картка для 1 групи, назва підприємства «Здорова перспектива»

Стан здоров'я дітей та підлітків є важливою медико-соціальною проблемою, оскільки від нього залежить майбутнє держави, її працездатність та інтелектуальний потенціал. Статистичні дані показують зростання за останні 10 років захворювань серед дітей України на 25%, поширеність хронічних захворювань вдвічі зросла, а контингент дітей-інвалідів збільшився на 23,7%. Найпоширенішими є хвороби ендокринної системи (збільшення в 3,8 рази), хвороби крові та кровотворних органів (в 3,4 рази), хвороби системи кровообігу (в 1,4 рази), вроджені вади розвитку зросли на 73,4%, хвороби нервової системи – на 43,4%. Загальна захворюваність дітей залишається на високому рівні.

Дати відповіді на питання:

1. На яку проблему вказують ці факти?
2. Що спричинило таку ситуацію?
3. Що таке здорове харчування?

Розробити бізнес-план та створити тижневе меню для людей, які займаються бізнесом, підготувати презентацію.

Картка для 2 групи, назва підприємства «Здорова молодь»

Аналіз захворювань серед учнівської молоді свідчить про зростання їх кількості з кожним роком навчання. У дитячих дошкільних закладах 72% дітей мають порушення опорно-рухової системи, а вже до першого класу ця кількість скорочується до 43% дітей з хронічними захворюваннями. Основні патології включають захворювання носоглотки (72%), захворювання органів травлення (54,5%) і хвороби ендокринної системи (55%). Загальна дитяча інвалідність

зростає. Серед випускників загальноосвітніх закладів виявлено: 50% з порушенням постави, 55% з короткозорістю, 45% з порушеннями серцево-судинної системи та нервово-психічних відхилень, і 55% з порушенням мови. Кожен четвертий юнак не може проходити строкову службу в армії через стан здоров'я. Понад половина дітей у віці від 12 до 14 років (62%) і більше ніж 72% молоді віком від 15 до 20 років споживають алкоголь.

Дати відповіді на питання:

1. На яку проблему вказують ці факти?
2. Що спричинило таку ситуацію?
3. Яка національна кухня вважається самою корисною для нашого здоров'я?

Розробити бізнес-план та створити тижневе меню для людей підліткового віку, підготувати презентацію.

Картка для 3 групи, назва підприємства «Правильне харчування»

Кожна третя дитина у віці від 12 до 14 років і кожна друга після 15 років курять. Кожний п'ятий підліток у віці від 15 до 18 років вживає наркотики. За даними медичних досліджень, у віці від 15 до 18 років 90,7% вагітностей закінчуються абортom, що значно перевищує показники західноєвропейських країн. Обстеження сексуально активних підлітків в одному з промислових регіонів показало наявність ознак статево передаваних захворювань у 24% обстежених. Згідно з опитуванням, проведеним соціологічним факультетом Харківського національного університету імені Каразіна у 2012 році серед учнів 7-11 класів міста Харкова, виявлено наступне: 37% курять, 60% вживають алкоголь, 40% спробували наркотики, і 14% з них вживають їх постійно.

Дати відповіді на питання:

1. На яку проблему вказують ці факти?
2. Що спричинило таку ситуацію?
3. Як визначити та розрахувати раціон для різних категорій населення?

Розробити бізнес-план та створити тижневе меню для людей похилого віку, підготувати презентацію.

Картка для 4 групи, назва підприємства «Вітамінне джерело»

Відхилення в стані здоров'я, такі як деформації хребта, грудної клітини та порушення постави, є досить поширеними і виявляються приблизно у 34% дітей. Понад 37% дітей мають неврологічні симптоми, які частіше виявляються у старших підлітків. Велика частина дітей потребує консультації психологів і лікарів. Тим часом лише 8-10% дітей займаються спортом, а 42% займаються фізкультурою лише на уроках фізичного виховання. Згідно з дослідженнями 2003 року, більшість обстежених дітей мали прояви хронічної інтоксикації: підвищену втомлюваність у 57%, емоційну лабільність у 12%, неспокійний сон у 13%, підвищену пітливість у 30%, головний біль у 54%, артралгії у 23%, міальгії у 28%.

Дати відповіді на питання:

1. На яку проблему вказують ці факти?
2. Що спричинило таку ситуацію?
3. Вегетаріанство: користь та шкода. Що таке бізнес-план?

Розробити бізнес-план та створити тижневе меню для людей, які працюють в ІТ сфері, підготувати презентацію.

Додаток В

Таблиця В.1

Оцінювання рівня пізнавальної активності учнів

Критерій	Показники	Кількість балів			
		0	1	2	3
Мотиваційно-ціннісний	1. Ставлення до навчальної діяльності.	Негативне	Байдуже	В основному позитивне	Завжди позитивне
	2. Наявність пізнавального інтересу до навчального предмета.	Відсутній	Є ознаки	Проявляється часто	Стійкий інтерес
	3. Ініціатива в навчальній роботі.	Відсутня	Виявляється дуже рідко	Виявляється періодично	Виявляється постійно
Пізнавально-діяльнісний	4. Володіння навчальним матеріалом.	Низький рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
	5. Уміння самостійно працювати з додатковою літературою.	Відсутнє	Слабо розвинене, проявляється рідко, лише за допомогою педагога	Користуються додатковою літературою тільки за завданням педагога	Систематичне використання додаткової літератури
	6. Уміння аналізувати й систематизувати матеріал, готувати повідомлення та реферати.	Відсутні	Слабо розвинені, потрібні додаткові пояснення, постійний контроль педагога	Розвинені, але вимагають вдосконалення, допомоги педагога	Достатньо розвинені
	7. Уміння творчо застосовувати знання.	Відсутні	Є лише при допомозі педагога	Наявні в окремих випадках	Досить розвинені

Компонент	Показники	Кількість балів			
		0	1	2	3
Саморегуляційний	8. Старанність, цілеспрямованість та наполегливість у навчанні.	Відсутні.	Виявляються дуже рідко.	Виявляються, коли учням цікаво або є певна потреба	Виявляються постійно
	9. Впевненість у собі, вміння відстоювати власну позицію, здатність пропонувати нові ідеї.	Відсутні.	Учні не впевнені в собі, висловлюють власну думку й пропонують ідеї дуже рідко.	Висловлюють власні погляди й ідеї тільки тоді, коли переконані в їх правильності	Впевнені в собі, постійно висловлюють власну думку й нові ідеї, обґрунтовують її
	10. Прагнення до самовдосконалення, інтелектуальна рефлексія.	Відсутні.	Аналізують власні дії лише за вказівкою педагога, не прагнуть розібратися в своїх недоліках.	У разі невдачі й певних недоліків у роботі аналізують власні вчинки, прагнуть виправити недоліки.	Постійний контроль за власними діями, самоаналіз, прагнення розібратися у причинах власних недоліків та подолати їх.

Вищеназвані показники забезпечили визначення трьох рівнів пізнавальної активності учнів: високого, середнього та низького.

Нами було встановлено три рангові градації: високий рівень розвитку пізнавальної активності мали учні, які набрали від 21 до 30 балів, середній – від 11 балів до 20, низький рівень – від 10 балів і менше.

Характеристика рівнів

Високий (творчий) рівень пізнавальної активності виявлявся через позитивне ставлення до навчальної діяльності та швидке залучення до неї, отримували задоволення від участі в навчанні, мали стійкий інтерес до знань і проявляли творчу ініціативу, у них була висока успішність у навчанні, вони

активно користувалися додатковою літературою, майстерно аналізували та систематизували матеріал, готували повідомлення й реферати, творчо застосовували свої знання, були відкриті до виконання творчих завдань, відзначалися старанністю, цілеспрямованістю та впевненістю у собі, систематично аналізували свою діяльність, прагнули до самовдосконалення та рефлексували свої дії, з радістю брали участь у дискусіях.

Середній (пошуково-виконавчий) рівень пізнавальної активності мали учні, які виявляли реконструктивну активність, орієнтовану на досягнення результатів, основними мотивами для них були бажання отримувати високі оцінки, статус в групі та виправдати очікування педагога, мали стійкий інтерес до деяких видів діяльності, відчували відповідальність та сумлінність, читання додаткової літератури було несистематичним, іноді вони не відчували впевненості у своїх знаннях, вони зіткнулися з труднощами під час самостійної підготовки повідомлень і рефератів, самоаналіз діяльності проводили випадково, переважно після невдалих спроб або виявлення недоліків.

Низький (репродуктивний) рівень пізнавальної активності притаманний учням, які проявляли переважно репродуктивну активність, характеризувалися короткочасним інтересом та пасивністю, були складності в підготовці повідомлень і рефератів, а також в висловленні своїх думок під час дискусій, читали додаткову літературу лише у випадках крайньої необхідності, аналіз своїх дій вони проводили лише за вказівкою педагога, а прагнення до самовдосконалення виявлялося дуже слабо.

Додаток Г

Складові кейсу

Порядок складання кейсу включає наступні елементи:

- 1) Вступ;
- 2) Загальні знання чи інформація з теми предмета;
- 3) Опис проблеми;
- 4) Заключення;
- 5) Додаток.

Обов'язковими складовими кейсу є такі: назва кейсу; опис основної ідеї кейсу (огляд кейсу); мета кейсу (чого навчає); місце кейса в учбовому плані (для самостійного планування навчального процесу); формулювання проблеми та план вивчення матеріалів кейса; поетапне завдання для виконання; питання для обговорення; вимоги до оформлення результатів роботи з кейсом; опис ситуації; довідкові матеріали; посилання на додаткові інформаційні ресурси (для самостійного вивчення).

Етапи складання кейсів:

1. Визначення цілей.
2. Підбір ситуації (проблеми) відповідно до критеріїв.
3. Відбір необхідних джерел інформації на обрану тему, створення викладачем короткої версії навчальних матеріалів для самостійного вивчення учнями теорії питання; визначення основних понять, які мають бути засвоєні.
4. Підготовка первинного матеріалу у кейсі.
5. Експертиза матеріалу;
6. Підготовка методичних рекомендацій щодо його використання, питань для подальшого обговорення проблеми, самого завдання, алгоритмів у можливих варіантах, вказівок щодо видів надання рішення завдання тощо.
7. Обговорення та вирішення кейсу, проведення підсумкового заняття, контроль теми.

Додаток Д
Критерії гарного кейсу:

- відповідність структурі;
- оформлення у відповідності до встановлених вимог;
- відповідність чітко поставленої мети створення;
- має відповідний навчальним можливостям учнів рівень проблеми;
- ілюструє кілька аспектів предмета чи життєвої практики;
- враховує професійну спрямованість;
- актуальний з сучасністю;
- ілюструє типові ситуації;
- розвиває аналітичне мислення;
- провокує дискусію;
- має кілька рішень;
- написаний зрозумілою, доступною мовою.

Етапи роботи учня з кейсом:

1. Знайомство із ситуацією, її особливостями.
2. Виділення основної проблеми (проблем).
3. Пропозиція тем для «мозкового штурму».
4. Аналіз наслідків прийняття того чи іншого рішення.
5. Рішення кейсу, в результаті якого формулюється пропозиція одного чи кількох варіантів послідовності дій.

Додаток Е
Методичні рекомендації щодо організації роботи з кейсом для викладача

1. Навчальна група учнів розбивається на підгрупи, склад яких від двох до шести. У підгрупі учнів повинен бути приблизно однаковий рівень навчальних можливостей.

Zoom дозволяє розділити учасників на окремі групи, кожна з яких зможе спілкуватись у власному залі, незалежно від інших.

2. Розміщення учнів у підгрупі має бути таким, щоб у кожного був потенційний співрозмовник.

3. Кожна підгрупа повинна обрати свого відповідального, який би координував її роботу.

4. Одне із завдань викладача полягає у навчанні культурі спілкування та ведення дискусії.

5. Основна функція викладача – координатор дій підгруп. Він слухає хід обговорення, надихає учнів, але не робить жодних коментарів щодо правильності рішення. Займає нейтральну позицію, регулює та коригує ситуацію, за потребою спрямовує обговорення у потрібному напрямку та знімає напругу.

6. Після загального обговорення викладач повертається до підведення підсумків заняття. Для цього слід повернутися до теоретичного матеріалу та нагадати, що потрібно вказати назву теми або розділу, які були закріплені за допомогою даного кейсу. Далі слід сказати, що було в реальній ситуації, вказавши при цьому, що рішення, що приймаються в практичній ситуації, не завжди бувають найбільш оптимальними.

7. У рішеннях, представлених учнями, необхідно відзначити сильні та слабкі сторони. Причому за кейсом може бути прийнято декілька рішень, якщо вони обґрунтовані.

8. При використанні кейс-методу краще не виставляти оцінки за бальною системою – достатньо відзначити ступінь участі кожного в роботі. Для виявлення рівня підготовленості кожного учня додатково до кейсу використовується метод тестування після вивчення всієї теми.

Додаток Ж

**Порівняльний аналіз рівнів сформованості пізнавальної активності
учнів для експериментальної і контрольної груп**

Таблиця Ж.1

**Порівняння рівнів пізнавальної активності в учнів контрольної та
експериментальної груп до і після експерименту**

Компонент	Рівень пізнавальної активності, у%					
	високий рівень		середній рівень		низький рівень	
	К	Е	К	Е	К	Е
Мотиваційний	0	+25,1%	0	-16,7%	0	-8,4%
Змістово-операційний	0	+37,4%	+12,5%	-8,3%	-12,5%	-29,1%
Морально-вольовий	0	+37,5%	0	-25%	0	-12,5%
Середня кількість учнів за рівнями ПА	0	+33,3%	+12,5%	-16,6%	-12,5%	-16,7%

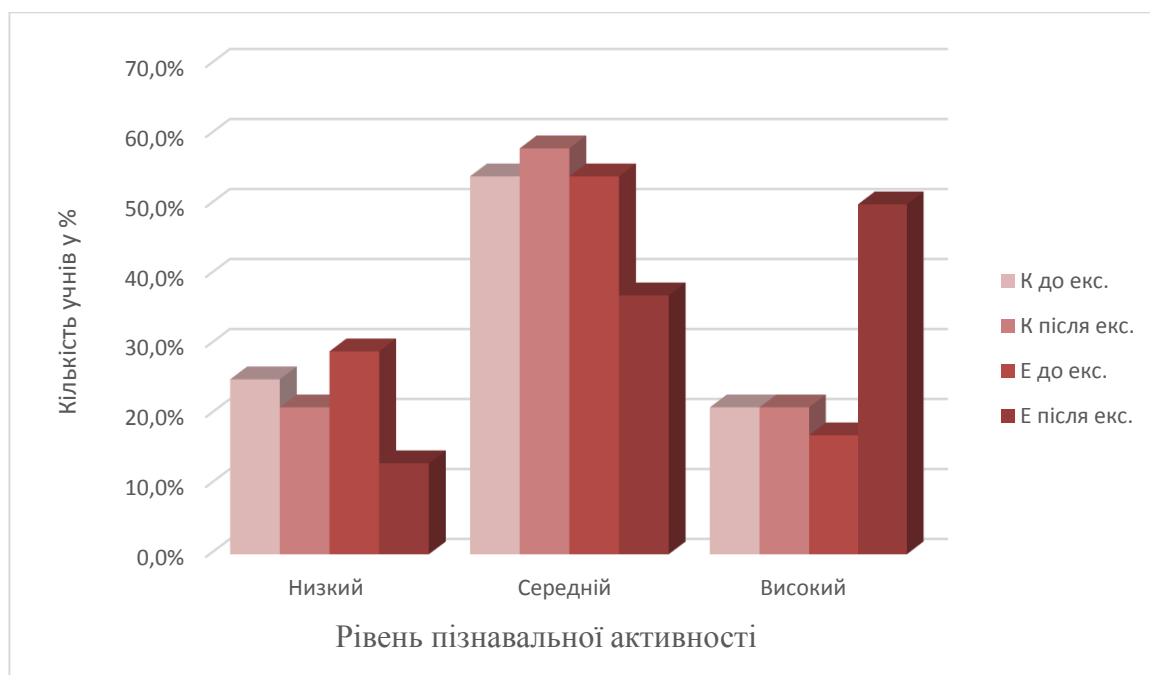

Рис. Ж.1. Динаміка пізнавальної активності учнів в умовах експерименту.

АНОТАЦІЯ

наукової роботи під шифром: «*Пізнавальна активність*»

Актуальність роботи полягає в тому, що на сьогоднішній день, в умовах воєнного стану, дуже гостро постає питання забезпечення педагогами максимальної активізації пізнавальної діяльності учнів, особливо в умовах онлайн навчання, так як ефективність навчального процесу значною мірою залежить від активності учнів під час сприймання та засвоєння матеріалу. Ця активність включає напружену роботу не тільки уяви, пам'яті, мислення, а й також прояв інтересу до предметів і явищ, що вивчаються.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективні шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання.

Завдання дослідження – проаналізувати стан проблеми; визначити шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів на засадах компетентнісного підходу та обґрунтувати їх реалізацію в умовах online навчання; розробити та експериментально перевірити методичні рекомендації по застосуванню активних методів навчання, кейсів при вивченні фахових дисциплін в ЗПТО.

Об'єкт дослідження - професійна підготовка майбутнього кваліфікованого робітника у закладах професійно-технічної освіти.

Предмет дослідження - шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів в умовах online навчання в процесі вивчення фахових дисциплін.

Методика досліджень - для реалізації основних завдань дослідження використано такі теоретичні й емпіричні методи: аналіз психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури, спостереження, опитування, анкетування, тестування та педагогічний експеримент.

Основні результати дослідження впроваджені в навчальний процес підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з професії «Кухар, кондитер» на базі ДПТНЗ «Сновське вище професійне училище лісового господарства».

Результати наукової роботи **обговорено** на III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 2021); VI Всеукраїнському науково-методичному семінарі (м. Глухів, 2022); Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти (м. Полтава, 2023) за матеріалами яких було **опубліковано** 3 тези: «Розвиток пізнавальної активності учнів на уроках виробничого навчання» у збірнику матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 2021. С. 158-161); «Активізація пізнавальної діяльності учнів як основа розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі харчових технологій» у збірнику матеріалів VI Всеукраїнського науково-методичного семінару (м. Глухів, 2022. С. 228-230) та «Шляхи і методи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів ЗПТО» у збірнику матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти (м. Полтава, 2023. С. 70-75).

Загальна характеристика наукової роботи. Наукова робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (33 найменування), 7 додатків. Загальний обсяг роботи становить 45 сторінок, основний зміст – 30 сторінок. Робота проілюстрована 2 таблицями.

Ключові слова: активізація пізнавальної діяльності учнів, пізнавальна активність, online навчання, фахові дисципліни, заклад професійно-технічної освіти, кухар-кондитер.